

Otec finanční gramotnosti: Odborníci chtěli radit lidem s dluhy. A ministr se jim strašlivě vysmál

23. 9. 2013 18:02

Nastal již opravdu čas, kdy krize promítnutá do sociálních problémů vytvoří opravdové politiky? Tato otázka byla nepřímo položena profesorem Oskarem Krejčím. Požádal jsem se o odpověď prezidenta Asociace finanční a občanské gramotnosti a předsedu Společné asociace nestátních neziskových organizací hl. m. Prahy a Středočeského kraje Ivana Noveského, kterého někteří možná s trochou nadsázky označují za otce finanční gramotnosti.

Foto: Hans Štembera

Popisek: Centrála KB na Václavském náměstí

Máte pocit, že krize již pokročila natolik, že sociální problémy mohou vygenerovat nové politiky?

Částečně již ano, ale další problémy státu se špatným čerpáním prostředků Evropské unie se projeví teprve v příštích letech. Přitom zadlužování českých občanů a domácností se stejně jako zadlužení českého státu stále od roku 2007 dynamicky zvyšuje. Právě dynamika nárůstu zadlužování, respektive předlužování, ohrožuje nejen jednotlivce, ale i stát. Negativní dopady se promítají do ekonomiky, do nezaměstnanosti, do sociální oblasti, do rodin a často mají vliv i na předčasnou úmrtnost včetně extrémů typu vraždy novorozence. Jedním z hlavních důvodů je nízká úroveň finanční gramotnosti většiny občanů, protože staré dobré zásady

„pracovat a šetřit“ upadly v zapomnění v době socialismu i v době vytváření prvobytně kapitalistické společnosti po roce 1989.

Jak se to projevilo?

Na přelomu let 2007 a 2008 začala komplexní masivní kampaň finančních skupin na poskytování „bezpečných“ půjček a úvěrů „pro všechny“, která pouze v roce 2008 stála více než 1,2 miliardy korun. A právě tehdy společnost COFET při realizaci velkého pilotního projektu Evropského sociálního fondu a Ministerstva práce a sociálních věcí řešícího dlouhodobou nezaměstnanost na Ostravsku a Mostecku identifikovala nezbytnost vytvoření a zavedení systému výuky finanční gramotnosti pro dospělé jako základní kompetence každého občana a současně jako základní prevence občana proti předlužení. Tehdy odborníci na trh práce na ministerstvu vypracovali dva průlomové systémové projekty: Prevence předlužení a jak z předlužení pro 3000 dlouhodobě nezaměstnaných a Lektoři finanční gramotnosti pro 350 lektorů.

To by ale svědčilo o tom, že byl v té době zájem vlády na vzdělávání finanční gramotnosti?

Pozor, mluvil jsem o odbornících (následně pak označených ministrem MPSV za vládu sociální demokracie na ministerstvu), nikoli o vedení ministerstva. Tehdy, v roce 2008, tyto projekty vyvolaly důvodné obavy finančních skupin půjčujících peníze a s nimi propojených mafiánských struktur na vymáhání dluhů včetně falešných rozhodců o mnohamiliardové zisky. Zisky, jež jim v té době „bezpečné“ půjčky začaly přinášet. Projekt Prevence předlužení a jak z předlužení se jim již nepodařilo zastavit a byl úspěšně realizován za velkého zájmu občanů i odborníků. Avšak projekt Lektoři finanční gramotnosti byl za nejasných okolností tiše zlikvidován.

Co se stalo, proč se tehdy nerealizoval projekt Lektoři finanční gramotnosti, který společnost COFET vyhrála jako veřejnou zakázku?

V rámci opakovaných požadovaných doplnění a analýz jsem udělal velkou chybu a napsal tehdejšímu ministrovi MPSV v srpnu 2008 varování, protože jsem považoval získané informace za závažné a pro ministra velmi důležité: „Lze očekávat, že na zmaření projektů finanční gramotnosti mohou být vynaloženy značné finanční prostředky v šedé ekonomice (prudký nárůst korupčních rizik) směrem k MPSV i dalším subjektům (zejména média apod.).“

Na základě této v té době pro mě zcela nevinné informace pro člena vlády, která veřejně opakovaně deklarovala boj s korupcí, se začaly dít nevídané věci. Finanční gramotnost, společnost COFET a já jsme obsadili prakticky ze dne na den čelná místa neoficiální černé listiny.

Dobře, ale zrušení čtyřicetimilionové veřejné zakázky muselo být přece oficiálně zdůvodněno?

Samozřejmě bylo. Finanční gramotnost rovná se vyhozené peníze aneb údajná předraženost zakázky, což konstatoval ministr v médiích proti projektu vlastního ministerstva a nedostatek času na realizaci, což konstatovalo rozhodnutí vydané na přímý ministrův příkaz. Cena a čas však prokazatelně byly pouhou záminkou, skutečný důvod byl úplně jinde.

Jaké další projekty v oblasti FG jste po této zkušenosti připravoval a realizoval?

Podílel jsem se na vypracování více než 200 projektů týkajících se finanční gramotnosti, ale i řešení nezaměstnanosti včetně dlouhodobé, jež byly zpracovány v různých stádiích, od několikastránkových návrhů až po plné benefitové žádosti. A když se na počátku roku 2012 začal intenzivně chystat systémový projekt finanční gramotnosti pro nezaměstnané, trval jsem jako nezávislý expert na názvu Socioekonomické kompetence (SEKO), který by tomuto projektu umožnil vyhnout se černé listině. Projekt pak opravdu prošel.

Vždyť zde byly i jiné politické strany, proč jste se neobrátili na ně?

Celou dobu od roku 2007 se o finanční gramotnost pozitivně zajímali pouze odborníci, a to zejména na trhu práce, sociální práce, bezpečnosti, zaměstnavatelé, municipalita a kupodivu i přímo občané. Pokud však příslušný ministr konstatuje, že finanční gramotnost jsou vyhozené peníze, dá ji na černou listinu a následně stane v čele rozpočtově odpovědné vlády, která usilovně zadlužuje stát... Pokud ministr školství jeho vlády ještě v roce 2012 podepíše, že občan a etika nejsou prioritou ani jeho ministerstva, ani vlády, pak se opravdu není co divit.

Finanční gramotnost jsme přesto nabízeli a snažili se prosadit opakovaně všemi možnými způsoby i v Poslanecké sněmovně a v Senátu. Oslovovali jsme marně největší politické strany – například v roce 2010 před volbami s možností převzít téma jako součást volebního programu i po volbách v rámci vládního programu a následně jako součást prevence. Název Finanční gramotnost ve spojitosti s dospělými potenciálními klienty však byl neprůchozí až do června 2013.

Myslíte si, že předčasné volby a přetrvávající krize pomohou vygenerovat nové politiky a pomohou zlepšit finanční gramotnost?

Doufám, že nebudeme muset čekat na prohloubení sociální krize. Každá inteligentní a odpovědná demokratická vláda na světě chce mít vzdělané a nepředlužené občany. Snad se proto po dlouhé době podaří i u nás vytvořit vládu, která bude chtít mít vzdělané občany. Vládu politiků, kterým bude záležet na občanech. Vládu, která bude prosazovat etiku do výchovy nejen mládeže, ale i dospělých, a za součást každodenního života. Vládu, která prevencí předlužení formou vzdělávání finanční gramotnosti pomůže všem občanům a tím i sobě. Měla by opět začít platit zásada „bohatý občan = bohatý stát a naopak“.

Vzdělaný občan je pro některé strany a politiky možná z krátkodobého hlediska nebezpečný, protože umí odlišit reálné volební sliby a programy od nereálných. Z dlouhodobého hlediska je však vzdělaný a nepředlužený občan vždy přínosem pro stát, protože je kvalitní konkurenceschopnou pracovní silou, kterou potřebuje každá vyspělá ekonomika. Navíc – a o tom je třeba též vědět – je zaměstnaný a nepředlužený občan zpravidla i zdravější. Tento občan méně podléhá extremistickým hnutím a dalším negativním jevům spojeným s chudobou a sociálním vyloučením. A to nemluvím o tragédiích osobních, rodinných a životních vznikajících ze zbytečného předlužení.

To vše zatěžuje sociální systém a ekonomiku státu a odčerpává peníze ze státního rozpočtu, které stát mohl a měl vynaložit na vzdělávání, vědu, kulturu a další věci, kterými se kdysi Československá republika a chvíli i Česká republika mohla pyšnit. Proto doufám, že již nová vláda, vzešlá z těchto voleb, přestane považovat za úspěch „snižování zvyšování státního dluhu“ a začne přemýšlet stejně, jako musí přemýšlet každý občan, tj., kdy a z čeho zaplatím

své dluhy. Teprve skutečné snižování státního dluhu a nepředlužení, zaměstnaní občané jsou opravdovým úspěchem každé vlády.